

<https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.3-13>
УДК 303;323.2;329

Олександр Дем'янчук

Національний університет «Києво-Могилянська академія»
<https://orcid.org/0000-0003-1389-1714>

Катерина Рошук

Національний університет «Києво-Могилянська академія»
<https://orcid.org/0009-0002-1181-1047>

ФРЕЙМ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У ЗМІ НЕГАТИВНОЇ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ ПРО ПОЛІТИКА

У статті викладено аналіз фрейму як інструменту маніпуляції суспільною думкою. Фрейм визначено як операційний конструкт для змінення уявлень споживачів медійного продукту залежно від потреб політичної сили. Як конкретний випадок розглянуто опубліковане журналістами «Слідство.Інфо» розслідування офшорів п'ятого Президента України Петра Порошенка. Автори цієї статті дійшли висновку, що ця історія негативно вплинула не лише на Порошенка, а й на репутацію України через негативний ефект у міжнародній спільноті: в країні внутрішня криза, а її президент нібито намагається заробити кошти для власних потреб, що за принципами моралі й демократії є ганебним. Встановлюючи інформаційні рамки, фреймінг водночас не визначає об'єктивної правдивості чи неправдивості самої інформації, але впливає на формування порядку денного першого і другого рівнів. Додатково до фреймінгу автори використали уявлення про політику «постправди» – політичні дії та думки, за яких об'єктивні факти є менш впливовими у формуванні громадської думки, ніж заклики до емоцій та особистих переконань – одну з теорій, завдяки якій дослідники намагалися пояснити вплив неточних та не завжди правдивих інформаційних повідомлень на цільову аудиторію, і як наслідок – ухвалення політичних рішень.

В аналізованому кейсі сформований фрейм негативно вплинув на Петра Порошенка. Відповідно до теорії фреймінгу, розслідування «Слідство.Інфо» щодо Петра Порошенка можна розглядати як процес формування негативної громадської думки. Слід зазначити, що метою цього наукового дослідження є не «відбілювання» п'ятого Президента України, а лише доведення існування і пояснення формування фрейму, який може вплинути на ставлення виборців і через це – на результати виборів.

Ключові слова: фрейм, теорія фреймінгу, постправа, журналістські розслідування, корупція.

Серед значної частини українського суспільства у 2018–2019 роках утвердилося негативне ставлення до тодішнього Президента України Петра Порошенка. Це ставлення набуло настільки масового характеру, що можна припускати створення й існування спеціального фрейму, який був поширений через мас-медіа і підкріплений цілою низкою інших публікацій.

У центрі цього дослідження – розслідування журналістів «Слідство.Інфо» в програмі «Подвійне життя президента: Порошенко – офшори і траст», яка з'явилася у 2016 році і розповідала про знайдені у «Panama Papers» офшори, що пов'язувалися з Петром Порошенком, на той час Президентом України.

Вплив інформаційних маніпуляцій та неправдивої інформації на політичні процеси шляхом формування громадської думки є предметом пильної уваги дослідників з 2016 року, коли Брекзит та перемога Трампа на виборах президента США стимулювали поширення аналізу інформаційних маніпуляцій. Скажімо, Еліана Дюбосар, порівнюючи фрейми навколо Гіларі Клінтон і Дональда Трампа під час президентських виборів у 2016 році, зазначала, що принаймні фрейм, пов'язаний зі статевими питаннями, відіграв негативну роль для успіху жінки в традиційно чоловічому виборчому марафоні¹. В іншій статті Девід Хабаз показав, що, незважаючи на, хоч і незначне, переважання супротивників Брекзиту над прихильниками, створений засобами масової інформації фрейм з використанням декларацій про «самоуправління», «демократію» і «суверенітет» справив вирішальний вплив на історичному референдумі про вихід Великої Британії з Європейського Союзу². Один і той самий факт, поданий у різний інформаційний спосіб, може сформулювати абсолютно різну думку серед аудиторії, на яку спрямовано інформаційне повідомлення, і створити негативні репутаційні наслідки для політиків. Можна припустити, що медіа (свідомо чи ні) завдяки фрейму створюють рамкове інформаційне повідомлення, акцентуючи лише на частині інформації, яка формує надмірно позитивний чи, навпаки, надмірно негативний образ політика в очах суспільства, у такий спосіб впливаючи на його репутацію.

Маніпуляції в медіа часто досліджують з погляду постправди (Оксфордський словник англійської мови назвав *post-truth* словом 2016 року)³.

Політика постправди (післяправди) – політичні дії та думки, за яких об'єктивні факти є менш впливовими у формуванні громадської думки, ніж заклики до емоцій та особистих переконань – одна з теорій, завдяки якій дослідники намагалися пояснити вплив неточних та не завжди правдивих інформаційних повідомлень на цільову аудиторію, і як наслідок – ухвалення політичних рішень. Політика післяправди спирається на власні переконання людини, які насправді не базуються на реальних фактах.

Тобто післяправда тісно пов'язана з ефектом фреймінгу, який своєю чергою є конструктом, що передбачає висвітлення певної події однобічно, часто завдяки емоційному впливу.

Водночас немає спільного концептуального розуміння політики післяправди. Різні автори використовують цей термін по-різному. Дехто вважає, що післяправда – це не лише викривлене та вирване з контексту інформаційне повідомлення, подане емоційно, але й відверта брехня⁴.

Наше дослідження має продемонструвати деякі способи створення викривлених інформаційних повідомлень у медіа на конкретному прикладі. Для цього обрано теорію фреймінгу. Фреймінг не визначає об'єктивної правдивості чи неправдивості інформації, але дає змогу краще дослідити сам процес створення викривленого інформаційного повідомлення та є набагато точнішим щодо ролі емоцій у створенні викривленого інформаційного повідомлення.

¹ Eliana DuBosar, "Assessing Differences in the Framing of Hillary Clinton and Donald Trump During the 2016 Presidential Election," *Society* 59 (2022): 169–80, <https://doi.org/10.1007/s12115-021-00659-8>.

² David Khazab, "Framing Brexit: The Role, and the Impact, of the National Newspapers on the EU Referendum," *Newspaper Research Journal* 39, no. 4 (2018): 073953291880687, <https://doi.org/10.1177/0739532918806871>.

³ "‘Post-truth’ declared word of the year by Oxford Dictionaries," *BBC*, November 16, 2016, <https://www.bbc.com/news/uk-37995600>.

⁴ Vittorio Bufacchi, "What's the difference between lies and post-truth in politics? A philosopher explains," *The Conversation*, January 24, 2020, <https://theconversation.com/whats-the-difference-between-lies-and-post-truth-in-politics-a-philosopher-explains-130442>.

Одразу хочемо сказати, що **метою цього наукового дослідження** є не «відбілювання» п'ятого Президента України, а лише доведення існування і пояснення формування фрейму, який може вплинути на ставлення виборців і через це – на результати виборів.

Отже, об'єктом нашого дослідження обрано способи формування фреймів у політичній сфері, а предметом – формування негативного фрейму стосовно одного з кандидатів на президентських виборах 2019 року.

Методологія: фрейм-аналіз, теорія післяправди.

Реалізація мети цього дослідження передбачає виконання низки **завдань**:

1. Описати, як формується викривлене інформаційне повідомлення на прикладі розслідування журналістів «Слідство.Інфо» у програмі «Подвійне життя президента: Порошенко – офшори і траст».

2. Представити повне інформаційне повідомлення картинок, що дає змогу спрогнозувати реакцію суспільства за умови, якби журналісти подали інформаційне повідомлення повністю.

3. Розкрити фрейм як новинну рамку, що охоплює лише частину інформації щодо тієї чи тієї події.

4. Визначити емоційний компонент у формуванні фрейму як новинної рамки, що охоплює лише частину інформації щодо тієї чи тієї події, коли в центрі уваги інформаційного повідомлення не факти та експертні думки, а емоції.

Ефект встановлення рамок, або *фреймінг* (англ. *framing effect*) – це когнітивне упередження, коли люди реагують на певний вибір та/або інформацію по-різному залежно від способу подання – з позитивною чи негативною конотацією. Ефект фреймінгу – це когнітивне перекручування *форми* (не змісту) інформації, яке впливає на сприйняття її людиною. Найчастіше фрейми використовують у контексті того, як новини або ЗМІ подають інформацію. Вважається, що фрейми впливають на сприйняття новин аудиторією, а отже, їх можна розглядати як спосіб формування порядку денного другого рівня: вони не лише кажуть аудиторії, про що думати (теорія формування порядку денного), але і як думати про це питання (формування порядку денного другого рівня, теорія фреймінгу)⁵.

Засновником теорії фреймінгу є канадсько-американський соціолог Ервін Гоффман, який вивчав спілкування віч-на-віч і соціальні ритуали взаємодії та заклав основи теорії фреймінгу. У своїх працях (див., зокрема⁶) він зосередився на процесі «формування» в комунікаційному контексті, дослідив дію фреймінгу на маси й уперше довів існування ефекту фреймінгу. Гоффман зазначив, що, пізнаючи подію, людина буде обмежена в інтерпретаціях, і називав це первинними рамками. Вони створюють суспільну думку, яку важко коригувати.

За Гоффманом, концептуальні фрейми – це способи організації досвіду, що структурують індивідуальне сприйняття суспільства. Практика фреймінгу передбачає *конструювання* соціального феномену – за допомогою медіа, політичних або соціальних рухів, політичних лідерів. Якщо уявити фрейм як рамку, яка накладається на інформаційне поле, мов на аркуш паперу, на якому написані цифри, то в середину рамки потрапляють лише вибіркові факти з певним емоційним набором. У такому випадку фрейм треба розуміти як новинну рамку. Новинна рамка – це фрейм, який функціонує в ЗМІ⁷.

Спілкування відбувається в межах фреймів, що містять такі елементи, як повідомлення, аудиторія, месенджер, засіб, зображення, контекст та головно моральні й концептуальні фрейми.

Фрейм-аналіз пов'язаний з ідеологічною роллю медіа, оскільки, досліджуючи фреймінг, можна знайти взаємозв'язок між новинами та поділом влади у суспільстві, тому фреймінг насамперед досліджують не як випадкове нав'язування альтернативного сприйняття та нових сенсів, а як методичну зброю пропаганди в епоху післяправди.

⁵ Framing Theory. Mass Communication Theory, <https://masscommtheory.com/theory-overviews/framing-theory/>

⁶ Erving Goffman, *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience* (Northeastern University Press, 1986), Later Reprint Edition.

⁷ Alberto Ardèvol-Abreu, "Framing theory in communication research in Spain. Origins, Development and current situation," *Revista Latina de Comunicación Social* 70 (2015): 423–50, <https://doi.org/10.4185/RLCS-2015-1053en>.

Вчені з багатьох дисциплін використовують термін «ефект кадрування» для позначення різних явищ. У цій статті акцентовано роль фрейму у формуванні викривлених інформаційних повідомлень, що призводить до маніпуляцій та помилкового сприйняття фактів. Це здебільшого передбачає викладення тієї самої інформації в позитивному чи негативному ключі та використання емоцій замість фактів.

Президентські та парламентські вибори 2014 року привели до утворення вельми нестабільного розподілу політичної влади в політичній системі України. Петро Порошенко, отримавши мандат довіри вже в першому турі, заявив про свої євроінтеграційні та реформаторські наміри у Брюсселі 25 вересня 2014 року⁸. Для реалізації цих намірів йому потрібна була більшість однодумців у Верховній Раді України. Одразу після парламентських виборів сформувалася коаліція «Європейська Україна», що складалася з 302 депутатів – представників 5 політичних сил, які попри задекларовану єдність були політичними конкурентами. Однак уже у 2016 році рештки цієї коаліції мали лише 226 голосів. Пояснюючи припинення участі в парламентській коаліції, колишні союзники звинувачували Президента та Уряд у співпраці з олігархами та представниками уламків Партії регіонів. Фракція «Самопоміч» та «Батьківщина» почали обговорення дострокових виборів до Верховної Ради^{9,10}.

Розпочалася гостра політична конкуренція між колишніми коаліційними союзниками, кожен з яких готувався до можливих дострокових виборів до парламенту, намагаючись поліпшити власні шанси на переобрання.

Одночасно у ЗМІ почалась інтенсивна кампанія звинувачення Президента України в низці помилок і невиконаних обіцянок. Преса акцентувала увагу головню на невирішеному питанні продажу бізнес-активів Петра Порошенка, що він обіцяв на початку своєї каденції.

У 2016 році програма «Слідство.Інфо» опублікувала розслідування «Подвійне життя президента: Порошенко – офшори і траст» щодо знайденої у витоку конфіденційної інформації юридичної фірми «Mossack Fonseca», яка спеціалізується на роботі з офшорами, про компанію «Prime Asset Partners Limited (BVI)», власником якої є Петро Порошенко, який на той час був Президентом України. Журналісти «Слідство.Інфо» акцентували на тому, що щодня ми чуємо про смерті, постраждалих та зниклих, згадуючи трагедію Іловайська, поки Порошенко намагається просунути свій бізнес. «Слідство.Інфо» ставить Порошенка поруч із негативним в уявленні більшості українців Путіним, який також фігурує в «Panama Papers». «Слідство.Інфо» позиціює офшори Петра Порошенка як фрейм, адже протягом усього розслідування не було пояснено технічну роль офшорів, а лише наведено окремий факт наявності офшору, що повідомляється міжнародними ЗМІ в одному списку з Путіним¹¹.

Якщо в поданні домінує один кадр, насамперед той, що походить з елітного джерела, споживач інформації зазвичай керуватиметься цим кадром. У випадку розслідування – це кадри війни, а не фінансове розслідування щодо офшорів. Висвітлення новин може суттєво впливати на те, як читачі новин або глядачі осмислюють новинні події та їхніх основних гравців.

Твердження журналістів, що Порошенко намагається просунути свій бізнес, подає аргументацію стосовно того, чому люди мають змінити своє ставлення до Порошенка як до президента та політика. Паралельна тема в розслідуванні тисне на емоції та конструює негативну інформаційну рамку, бо розвиток офшорів відбувається на момент боїв за Іловайськ¹².

⁸ Віталій Єремідца, «Заяви Порошенка: У ЄС вітають, а в Росії не задоволені», *Радіо Свобода*, 25 вересня 2014, <https://www.radiosvoboda.org/a/26606272.html>.

⁹ Дмитро Прокопчук, «Самопоміч вийшла із коаліції у Верховній Раді», *Deutsche Welle*, 18 лютого 2016, <https://amp.dw.com/uk/самопоміч-вийшла-із-коаліції-у-верховній-раді/a-19056122>.

¹⁰ «“Батьківщина” вимагає відставки Яценюка або дострокових виборів», *Дзеркало тижня*, 17 лютого 2016, https://zn.ua/ukr/amp/POLITICS/batkivschina-vimagaye-vidstavki-yacenyuka-abo-dostrokovih-viboriv-radi-200061_.html.

¹¹ hromadske, «Подвійне життя президента: Порошенко – офшори і траст», Розслідування, 2016, YouTube, <https://www.youtube.com/watch?v=nu5f2kZzT5U>.

¹² Наташа Тарчевська, «Дев'ята річниця кривавого серпня: головні факти про Іловайський котел», *Факти ICTV*, 29 серпня 2023, <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230829-shosta-richnytsya-kryvavogo-serpnya-golovni-fakty-pro-ilovajskij-kotel/>.

На момент виходу розслідування у 2016 році деякі медійні майданчики вже характеризували Порошенка як «шоколадного магната», «баригу», «того, що заробляє на крові» тощо. Журналісти робили акцент на тому, що з 2014 року Росія в Україні вчиняла воєнні злочини, але це не зупиняло Петра Порошенка до 2017 року активно вести бізнес на території Росії, заробляючи гроші на Липецькій фабриці «Рошен». У такий спосіб уже було встановлено негативні рамки, підсилені розслідуванням «Слідство.Інфо».

Якщо говорити конкретніше, то створення цих рамок мови та значення видно в тому, як ЗМІ подають нам певну інформацію, пов'язану з політичними питаннями, і намагаються сформувавши повідомлення, орієнтуючись на наші психологічні схеми. А теорія фреймінгу якраз і пояснює створення рамок мови та значення, які допомагають нам генерувати моральні концепції, утверджувати цінності та викликати емоції¹³.

Формування фреймів новин визначається різними чинниками.

Передовсім, ідеологія, цінності та установки впливають на спосіб висвітлення журналістами подій. Крім того, професійні норми також відіграють важливу роль у формуванні фреймів.

Другим чинником, який впливає на формування фреймів новин, є політична орієнтація ЗМІ, які поширюють інформацію. Залежно від своїх політичних настанов ЗМІ можуть надавати різну інтерпретацію подій¹⁴.

Третім чинником впливу на формування фреймів новин є зовнішні чинники, як-от політичні лідери, впливові особи або еліти. Ці чинники можуть мати значний вплив на спосіб висвітлення подій та створюють контекст для формування фреймів.

Формування фрейму відбулося і в кейсі, проаналізованому в нашій статті. Суть у тому, що «Слідство.Інфо» змінює думку суспільства, маніпулюючи фактами війни та акцентуючи на намаганнях Петра Порошенка заробити гроші. Таке подання інформації орієнтоване на емоції, що не спонукає людей до критичного осмислення ситуації та спричиняє формування думки про президента в негативному ключі. Проте, якщо розібрати кейс, аргументуючи його складники, то ситуація є не настільки очевидною.

Насправді ж метою дій Порошенка щодо створення офшору було виконання обіцянки передати бізнес в управління банку «Rothschild», щоб уникнути конфлікту інтересів під час перебування на посту президента.

По-перше, основною метою створення компанії «Prime Asset Partners Limited (BVI)» на Британських Віргінських островах було створення спеціального підприємства (SPV) для передання бізнесу в управління банку «Rothschild», а не мінімізація податкової бази, як у решти учасників скандалу «Panama Papers»¹⁵.

По-друге, єдиною метою офшору й відкритого рахунку було передання активів президента у «сліпий» траст банку з визнаною репутацією. «Сліпий» траст використовується для того, щоб уникнути конфлікту інтересів¹⁶.

По-третє, згідно з документами, отриманими OCCRP (проект розслідування корупції та організованої злочинності, який долучився до низки гучних розслідувань, включно з оглядом сфери офшорних послуг, організованою злочинністю власників футбольних клубів, казино та індустрії безпеки), загальна вартість акцій Порошенка – 3000 доларів (на відміну від мера Одеси Геннадія Труханова, який має 20 офшорних компаній та громадянство РФ, або ж президента РФ Володимира Путіна, у якого офшорів на 2 млрд доларів)¹⁷.

¹³ Жанна Петровська, «Ефект фреймінгу: пострадянський та західний досвід», *Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика»* 44 (2018): 172–8.

¹⁴ «Порошенко відокремлює себе від інших учасників офшорного скандалу», *Українська правда*, 6 квітня 2016, <https://www.pravda.com.ua/news/2016/04/6/7104570/>.

¹⁵ «Юристи Порошенка: У слідчих БВО немає претензій до Prime Asset Partners», *Економічна правда*, 22 червня 2018, <https://www.epravda.com.ua/news/2018/06/22/638081/>

¹⁶ Там само.

¹⁷ «Порошенко відокремлює себе від інших учасників офшорного скандалу»; Anna Babinets, “Panama Papers Yield Smoking Gun on Odesa Mayor’s Russian Passport,” *OCCRP*, June 20, 2018, <https://www.occrp.org/en/panamapapers/panama-papers-yield-smoking-gun-on-odesa-mayors-russian-passport>.

Наведених нами фактів немає в розслідуванні «Слідство.Інфо», тож можна зробити висновок, що журналісти свідомо або несвідомо зманіпулювали думкою суспільства, що негативно вплинуло на рейтинг та сприйняття Петра Порошенка як президента.

Журналісти, які ставлять на сенсаційний контент, часто використовують драматичні звукові ефекти та короткі перерви між кадрами. У нашому кейсі це кадри війни. Ця стратегія відома як «сенсаційність». Розслідування журналістики починається з фрази: «У серпні 2014-го українцям було страшно слухати новини, особливо тим, чий близькі воювали на Донбасі», далі йде опис, сенс якого в тому, що, поки українці гинули в Іловайську, Президент України переймався створенням офшорної компанії.

Слово «розслідування» викликає у споживача інформації довіру й очікування сенсацій. Центральною фігурою розслідування є Петро Порошенко, довкола якого відбуваються скандали. Увага до нього прикута постійно, тож це підсилило вплив на суспільство. Мовна машина навколо Порошенка зіграла на руку журналістам, адже активне використання у ЗМІ наративів, що президент заробляє гроші на крові, ефектніше впливає на думку глядача.

Когнітивне упередження фреймінгу виникає, коли людина формує свою думку на підставі того, як інформацію було представлено, замість реального значення цієї інформації. Наприклад, якщо діяльність політичної організації була негативно зображена в загальнодоступних медіа, людина може сформувати негативну думку про цю організацію незалежно від реальної суті справи.

Який зв'язок між офшорами та Іловайськом? Якщо президент порушив закон під час передання бізнесу в управління, то доцільно розглядати саме порушення закону поза контекстом війни.

Пряма мова в розслідуванні: «На сході України розгортаються трагічні події, які згодом назвуть “Іловайським котлом”. Українські бійці потрапляють в оточення російських військових»¹⁸.

Отже, на початку вересня 2014 року у Петра Порошенка було дві проблеми. Перша – бізнесова: як оперативно оформити листи про благонадійність. Друга – державна: як розібратися з тим, що сталося в Іловайську. Лише за пів року з'явиться офіційна статистика Іловайської трагедії – 459 загиблих, 457 поранених та 180 полонених. Процес визволення останніх затягнувся на місяці. Листи про благонадійність, звісно ж, написали швидше.

Проте, якщо глибше проаналізувати дослідження, можна дійти висновку, що Петро Порошенко не вчинив нічого протизаконного або морально неприпустимого, що могло б викликати таку реакцію в суспільства.

Як наслідок – репутацію президента було спотворено, а внутрішній розкол суспільства поглибився. Частина суспільства вимагала пояснень від президента, і такі пояснення було надано. Порошенко заявив, що підписав договір про передання власної частки у «Рошен» до незалежного трасту, заснованого на моделі сліпого трасту¹⁹.

Фреймінг не визначає об'єктивної правдивості чи неправдивості інформації, тому в поданому кейсі він негативно вплинув на Петра Порошенка, який на той час був президентом, та на Україну, яку він очолював. «Панамська історія Порошенка – це насамперед удар по репутації України. Президент-мільйонер бідної країни намагається використати сумнівні офшори для оформлення бізнес-угоди. Навіть якщо з юридичної точки зору у цьому й немає нічого кримінального, то з точки зору європейців це виглядає дико», – вважає журналіст Сергій Руденко²⁰.

Цікаво, що журналісти «Слідство.Інфо» стверджують: «Ми досі не розуміємо, чому активна фаза перебудови Порошенком своєї кондитерської корпорації збіглася з найтрагічнішими подіями в новітній історії України. Ми також не знаємо, чи заважав цей процес главі держави виконувати свої функції, та в цих подіях чітко простежуються дві паралельні лінії – українців, які ціною

¹⁸ hromadske, «Офшори державного рівня [Порошенко, Труханов]», YouTube, 3 квітня 2016. Відео, 40:46, <https://www.youtube.com/watch?v=I-Ux0Fj5NJM>.

¹⁹ «Порошенко передав “Рошен” в управління “сліпому трасту”», *LB.ua*, 14 січня 2016, https://lb.ua/economics/2016/01/14/325558_poroshenko_peredal_roshen.html.

²⁰ Сергій Руденко, «Офшорний рай як політичне чистилище для Порошенка», *DW*, 8 квітня 2016, <https://www.dw.com/uk/коментар-офшорний-рай-як-політичне-чистилище-для-порошенка/a-19173671>.

власного життя боронили Україну, та президента, який у той же час видумував хитромудрі фінансові конструкції, як би не платити податки своїй державі»²¹. Тобто журналісти в розслідуванні не змогли з'ясувати, чи заважав процес передачі бізнесу в управління банку «Rothschild» виконанню обов'язків президента, але негативну думку щодо президента сформулювали.

З юридичного погляду, складу злочину в діях Порошенка немає. У Генеральній прокуратурі України не вбачають «складу злочину» в оприлюднених документах панамської юридичної компанії «Mossack Fonseca» щодо активів президента Петра Порошенка²².

Створення компаній в іноземній юрисдикції було єдиним можливим шляхом для передання активів Порошенка в управління авторитетної міжнародної трастової структури. Юристи зазначають, що статутні фонди іноземних компаній не оплачувалися, а акції, що належали Порошенку, номінальної вартості не мали, і тому не підлягали декларуванню за українським законодавством²³. Продажу корпорації не було, гроші на рахунок не надходили, відповідно, не було й ухилення від сплати податків.

Висновки. Отримані в цьому дослідженні результати можуть пояснювати, як утворюється цілий клас політичних явищ, яким притаманне використання теорії фреймінгу.

1. Викривлене сприйняття суспільством інформації формується за допомогою маніпуляцій та наявних фактів паралельної теми, в нашому випадку – Іловайської трагедії та загалом війни на Сході України. Також важливу роль відіграє «мовна машина».

2. У суспільства легко викликати реакцію, якщо використовувати теми, які є наболілими або ж активно обговорюються.

3. Кейс містить інформацію, подану лише під одним кутом зору. Це не дає змоги глядачеві сформулювати свою думку, а в такому разі журналістам легко нав'язати бажану їм картинку.

4. Журналісти формують роль і сенс викривлення інформації. Вони використовують історії з життя людей або ж маніпулятивні картинки, які спотворюють інформацію.

5. Емоційним компонентом у кейсі є різка зміна кадрів із позитивного на негативний, а також накладання відповідних звуків. У розслідуванні багато емоцій, а не коментарів експертів, які могли б повною мірою розкрити суть розслідування.

6. Виконання Порошенком обіцянок, першою з яких була обіцянка безвізу з Європейським Союзом, посилювало небезпеку для інших політичних сил в Україні опинитися на маргінезі політичного життя. Тож учорашні союзники Президента, які готувалися стати його опонентами на майбутніх дострокових виборах, якщо б такі відбулися, охоче доєдналися до зливи звинувачень, не особливо піклуючись про аргументацію цих звинувачень. Намагання прихильників Порошенка вести контргру виглядали слабко на фоні дій і заяв політичних лідерів різних, часом протилежних орієнтацій. У цих умовах стало практично неможливим об'єктивно розібратися в усій масі звинувачень, і розглянутий тут фрейм не лише утвердився в суспільно-політичному житті, але й набув подальшої сили завдяки новим звинуваченням, перебільшенням неминучих у діях посадовця помилок.

7. Фрейми є інструментом політичної боротьби, у якій перемагає фрейм, зміст якого суспільство вважає реальним, що і демонструє приклад кейсу Порошенка, який програв президентські вибори 2019 року. Його заяви щодо офшорів більшість суспільства не почула. Методом нейтралізації негативних фреймів може стати створення та поширення позитивних фреймів, у реальність яких повірить споживач фрейму. Однак сенсаційність журналістських розслідувань, навіть тенденційних, зазвичай переважає критичне мислення виборців.

²¹ hromadske, «Офшори державного рівня [Порошенко, Труханов]».

²² «Юристи Порошенка: офшори потрібні були для створення “сліпого трасту”», *BBC News Україна*, 4 квітня 2016, https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/04/160404_poroshenko_panama_upd_sa.

²³ «Юррадник: дії Порошенка щодо активів Roshen були законними», *Радіо Свобода*, 4 квітня 2016, <https://www.radiosvoboda.org/a/news/27653972.html>.

Список використаних джерел

- Дзеркало тижня. «“Батьківщина” вимагає відставки Яценюка або дострокових виборів», *Дзеркало тижня*, 17 лютого 2016. https://zn.ua/ukr/amp/POLITICS/batkivschina-vimagaye-vidstavki-yacenyuka-abo-dostrokovih-viboriv-radi-200061_.html.
- Економічна правда. «Юристи Порошенка: У слідчих БВО немає претензій до Prime Asset Partners». *Економічна правда*, 22 червня 2018. <https://www.epravda.com.ua/news/2018/06/22/638081/>
- Єрміца, Віталій. «Заяви Порошенка: У ЄС вітають, а в Росії не задоволені». *Радіо Свобода*, 25 вересня 2014. <https://www.radiosvoboda.org/a/26606272.html>.
- Петровська, Жанна. «Ефект фреймінгу: пострадянський та західний досвід». *Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика»* 44 (2018): 172–8.
- Прокопчук, Дмитро. «Самопоміч вийшла із коаліції у Верховній Раді». *Deutsche Welle*, 18 лютого 2016. <https://amp.dw.com/uk/самопоміч-вийшла-із-коаліції-у-верховній-раді/a-19056122>.
- Радіо Свобода. «Юрадник: дії Порошенка щодо активів Roshen були законними». *Радіо Свобода*, 4 квітня 2016. <https://www.radiosvoboda.org/a/news/27653972.html>.
- Руденко, Сергій. «Офшорний рай як політичне чистилище для Порошенка». *Deutsche Welle*, 8 квітня 2016. <https://www.dw.com/uk/коментар-офшорний-рай-як-політичне-чистилище-для-порошенка/a-19173671>.
- Тарчевська, Наташа. «Дев'ята річниця кривавого серпня: головні факти про Іловайський котел». *Факти ICTV*, 29 серпня 2023. <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230829-shosta-richnytsya-kryvavogo-serpnya-golovni-fakty-pro-ilovajskyj-kotel/>.
- Українська правда. «Порошенко відокремлює себе від інших учасників офшорного скандалу». *Українська правда*, 6 квітня 2016. <https://www.pravda.com.ua/news/2016/04/6/7104570/>
- BBC News Україна. «Юристи Порошенка: офшори потрібні були для створення “сліпого трасту”». *BBC News Україна*, 4 квітня 2016. https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/04/160404_poroshenko_panama_upd_sa_hromadske. «Офшори державного рівня [Порошенко, Труханов]». YouTube, 3 квітня 2016. Відео, 40:46. <https://www.youtube.com/watch?v=l-Ux0Fj5NJM>.
- hromadske. «Подвійне життя президента: Порошенко – офшори і траст». Розслідування, 2016. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=nu5f2kZzT5U>.
- LB.ua. «Порошенко передав “Рошен” в управління “сліпого трасту”». *LB.ua*, 14 січня 2016. https://lb.ua/economics/2016/01/14/325558_poroshenko_peredal_roshen.html.
- Ardèvol-Abreu, Alberto. “Framing Theory in Communication Research in Spain. Origins, Development and Current Situation.” *Revista Latina de Comunicación Social* 70 (2015): 423–50. <https://doi.org/10.4185/RLCS-2015-1053en>.
- Babinets, Anna. “Panama Papers Yield Smoking Gun on Odesa Mayor’s Russian Passport.” *OCCRP*, June 20, 2018. <https://www.occrp.org/en/panamapapers/panama-papers-yield-smoking-gun-on-odesa-mayors-russian-passport>.
- BBC. “‘Post-truth’ declared word of the year by Oxford Dictionaries.” *BBC*, November 16, 2016. <https://www.bbc.com/news/uk-37995600>.
- Bufacchi, Vittorio. “What’s the difference between lies and post-truth in politics? A philosopher explains.” *The Conversations*, January 24, 2020. <https://theconversation.com/whats-the-difference-between-lies-and-post-truth-in-politics-a-philosopher-explains-130442>.
- DuBosar, Eliana. “Assessing Differences in the Framing of Hillary Clinton and Donald Trump During the 2016 Presidential Election.” *Society* 59 (2022): 169–80. <https://doi.org/10.1007/s12115-021-00659-8>.
- Framing Theory. Mass Communication Theory. <https://masscommtheory.com/theory-overviews/ Framing-theory/>
- Goffman, Erving. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Northeastern University Press, 1986. Later Reprint Edition.
- Khabaz, David. “Framing Brexit: The Role, and the Impact, of the National Newspapers on the EU Referendum.” *Newspaper Research Journal* 39, no. 4 (2018): 073953291880687. <https://doi.org/10.1177/0739532918806871>.

Bibliography

- Ardèvol-Abreu, Alberto. “Framing Theory in Communication Research in Spain. Origins, Development and Current Situation.” *Revista Latina de Comunicación Social* 70 (2015): 423–50. <https://doi.org/10.4185/RLCS-2015-1053en>.
- Babinets, Anna. “Panama Papers Yield Smoking Gun on Odesa Mayor’s Russian Passport.” *OCCRP*, June 20, 2018. <https://www.occrp.org/en/panamapapers/panama-papers-yield-smoking-gun-on-odesa-mayors-russian-passport>.

- BBC News Ukraine. "Iurysty Poroshenka: ofshory potrebni buly dlia stvorennia "slipoho trastu" ["Poroshenko's lawyers: offshore were needed for creating "Blind Trust"]. *BBC News Ukraine*, April 4, 2016. https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/04/160404_poroshenko_panama_upd_sa [in Ukrainian].
- BBC. "'Post-truth' declared word of the year by Oxford Dictionaries." *BBC*, November 16, 2016. <https://www.bbc.com/news/uk-37995600>.
- Bufacchi, Vittorio. "What's the difference between lies and post-truth in politics? A philosopher explains." *The Conversation*, January 24, 2020. <https://theconversation.com/whats-the-difference-between-lies-and-post-truth-in-politics-a-philosopher-explains-130442>.
- DuBosar, Eliana. "Assessing Differences in the Framing of Hillary Clinton and Donald Trump During the 2016 Presidential Election." *Society* 59 (2022): 169–80. <https://doi.org/10.1007/s12115-021-00659-8>.
- Dzerkalo tyzhnia. "Batkivschyna vymahaye vidstavky Yatseniuka abo dostrokovykh vyboriv" ["Batkivschyna claims Yatseniuk's dismissal or pre-term election"]. *Dzerkalo tyzhnia*, February 17, 2016. https://zn.ua/ukr/amp/POLITICS/batkivschyna-vimagaye-vidstavki-yacenyuka-abo-dostrokovih-vivoriv-radi-200061_.html [in Ukrainian].
- Ekonomichna Pravda. "Iurysty Poroshenka: U slidchykh BVO nemaye pretensiy do Prime Asset Partners" ["Poroshenko's lawyers say the BVO detectives have no claims on Poroshenko"]. *Ekonomichna Pravda [European Truth]*, June 22, 2018. <https://www.epravda.com.ua/news/2018/06/22/638081/> [in Ukrainian].
- Framing Theory. Mass Communication Theory. <https://masscommtheory.com/theory-overviews/framing-theory/>
- Goffman, Erving. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Northeastern University Press, 1986. Later Reprint Edition.
- hromadske. "Ofshory derzhavnogo rivnia [Poroshenko, Trukhanov]" ["Offshores of the State level"]. YouTube, April 3, 2016. Video, 40:46. <https://www.youtube.com/watch?v=l-Ux0Fj5NJM> [in Ukrainian].
- hromadske. "Podviine zhyttia prezydenta: Poroshenko – ofshory i trast. Rozsliduvannia" ["Double life of the president: Poroshenko – offshore and trust investigation"]. 2016. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=nu5f2kZzT5U> [in Ukrainian].
- Khabaz, David. "Framing Brexit: The Role, and the Impact, of the National Newspapers on the EU Referendum." *Newspaper Research Journal* 39, no. 4 (2018): 073953291880687. <https://doi.org/10.1177/0739532918806871>.
- LB.ua. "Poroshenko peredav 'Roshen' v upravlinnia 'slipomu trastu'" ["Poroshenko has given out "Roshen" administration to the Blind Trust"]. *LB.ua*, January 14, 2016. https://lb.ua/economics/2016/01/14/325558_poroshenko_peredal_roshen.html [in Ukrainian].
- Petrovska, Zhanna. "Framing Effect: Post-Soviet and Western Experience." *Visnyk Lvivskoho Universytetu. Seria Zhurnalistyka [Visnyk of the Lviv University. Series Journalism]* 44 (2018): 172–8 [in Ukrainian].
- Prokopchuk, Dmytro. "Samopomich vyishla z koalitsii u Verkhovniy Radi" ["Samopomich left the Coalition in Verkhovna Rada"]. *Deutsche Welle*, February 18, 2016. <https://amp.dw.com/uk/самопоміч-вийшла-із-коаліції-у-верховній-раді/a-19056122> [in Ukrainian].
- Radio Liberty. "Iuradnyk: Diyi Poroshenka schodo aktyviv Roshen buly zakonnyymi" ["Law adviser: Poroshenko's actions on the assets were legal"]. *Radio Liberty*, April 4, 2016. <https://www.radiosvoboda.org/a/news/27653972.html> [in Ukrainian].
- Rudenko, Serhii. "Ofshorniy ray yak politychne chystylische dlia Poroshenka" ["Offshore paradise like a political Purgatory"]. *Deutsche Welle*, April 8, 2016. <https://www.dw.com/uk/-19173671> [in Ukrainian].
- Tarchevska, Natasha. "Deviata richnytsia kryvavogo serpnia: holovni fakty pro Ilovays'kyi kotel" ["The ninth anniversary of bloody August: Main facts about Ilovaisk"]. *Fakty ICTV*, August 29, 2023. <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230829-shosta-richnytsya-kryvavogo-serpnia-golovni-fakty-pro-ilovajskij-kotel/> [in Ukrainian].
- Ukrainska Pravda. "Poroshenko vidokremliuie sebe vid inshykh uchastykiv ofshornoho skandalu" ["Poroshenko separates himself from other persons of the Offshore Scandal"]. *Ukrainska Pravda*, April 6, 2016. <https://www.pravda.com.ua/news/2016/04/6/7104570/> [in Ukrainian].
- Yeremitsa, Vitalii. "Zayavy Poroshenka: U EU vitayut', a v Rosii ne zadovoleni" ["Poroshenko's announcements: EU greets but Russia is not satisfied"]. *Radio Liberty*, September 25, 2014. <https://www.radiosvoboda.org/a/26606272.html> [in Ukrainian].

Oleksandr Demianchuk

National University of Kyiv-Mohyla Academy

Kateryna Roshuk

National University of Kyiv-Mohyla Academy

FRAMING AS A MEANS OF SHAPING NEGATIVE PUBLIC OPINION ABOUT POLITICIANS IN THE MEDIA

Abstract

This article presents an analysis of framing as a tool for manipulating public opinion. In the study, frame is defined as an operational construct for altering the perceptions of media consumers according to the needs of political power. The article includes an investigation into the offshore accounts of Ukraine's fifth president, Petro Poroshenko, conducted by journalists from NGO "Slidstvo.Info." Our study indicates that this story has had a negative impact not only on Poroshenko but also on Ukraine's reputation because of a negative effect in the international community: while the country is facing an internal crisis, its president seems to be trying to earn money for his personal needs, which sounds unacceptable to Europeans. By putting informational frames the framing itself does not determine the objective truth or falsehood of information but makes influence on the Agenda Setting of the first and second levels. Additionally to the framing theory the authors have explored the notion of "post-truth" politics – political actions and thoughts, by which (according to the Oxford Dictionary) objective facts appear to be less influential in public opinion formation as compared to calling upon some emotions and personal attitudes. This is one of the theories with which the authors tried to explain the effect of unspecific and not always truthful informational messages on the targeted audience and hence – on he political decisions making.

In this particular case, the frame formed in such a way had had a negative effect on the attitude of numerous voters towards Petro Poroshenko. From the perspective of framing theory, the "Slidstvo.Info" investigation regarding Petro Poroshenko can be seen as a process of shaping negative public opinion. We stress that the goal of this study is rather to prove such a frame existence and explanation of its formation that may distort the voters attitude than "whitening" of the fifth President of Ukraine.

Keywords: frame, framing theory, post-truth, journalistic investigation, corruption.

Матеріал надійшов 3 квітня 2024 р.

Дем'янчук Олександр Петрович – доктор політичних наук, доцент, в. о. декана факультету соціальних наук і соціальних технологій, Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Demianchuk Oleksandr – Dr.Sc. in Political Sciences, Associate Professor, Acting Dean of the Faculty of Social Sciences and Social Technologies, National University of Kyiv-Mohyla Academy

ORCID iD: 0000-0003-1389-1714

E-mail: demyanchuk@ukma.edu.ua

Рошук Катерина Сергіївна – здобувачка магістерської ОП «Політологія», факультет соціальних наук і соціальних технологій, Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Roshuk Kateryna – Master's degree student, educational program "Political Sciences", Faculty of Social Sciences and Social Technologies, National University of Kyiv-Mohyla Academy

ORCID iD: 0009-0002-1181-1047

E-mail: k.roshuk@ukma.edu.ua

.....
Цитування (Чикаго: виноска і бібліографія):

Дем'янчук, Олександр, та Катерина Рошук. «Фрейм як засіб формування у ЗМІ негативної суспільної думки про політика». *Empirio* 1, № 2 (2024): 3–13. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.3-13>

Citation (Chicago: Notes and Bibliography):

Demianchuk, Oleksandr, and Kateryna Roshuk. "Framing as a Means of Shaping Negative Public Opinion about Politicians in the Media." *Empirio* 1, no. 2 (2024): 3–13. <https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.3-13> [in Ukrainian].

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)